

MALE RIJEČI²²⁵

1. Uvod

Obrada malih riječi, shvaćenih u užemu ili širemu smislu i bez obzira na vrstu rječnika, uvijek je leksikografski izazov. U ovome se poglavlju na primjeru zamjenica, prijedloga i veznika pokazuje kako se obradi malih riječi pristupa u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku*, osobito u njegovu modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik. Usporedbom rječničkih članaka iz osnovnoga modula i modula za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik pokazuje se kako su sastavljači i urednici rječnika izlazili ususret potrebama različitih ciljnih skupina korisnika. Tako se obradi malih riječi u *Mrežniku* drukčije pristupa u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik nego u ostalim modulima te se u njoj naglašeno aktualizira pitanje uloge i mjesta gramatike u rječniku. Na konkretnim primjerima obrade u radu se analiziraju rječnički članci pojedinih vrsta malih riječi, uspoređuju s obradama u osnovnome modulu te se pokazuje kako se pri obradi malih riječi u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik, koje su velik izazov pri poučavanju i usvajanju inoga jezika, provodi jedno od temeljnih načela rječničke obradu u *Mrežniku*, načelo sustavnosti²²⁶, koje u modulu o kojemu je riječ, odnosno u učenju inoga jezika, ima iznimno važnu ulogu.

2. Male riječi u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik

Pri osmišljavanju modula za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik nastojali smo ga u najvećoj mjeri prilagoditi pretpostavljenim potrebama njegovih korisnika, npr. obuhvatiti i govorni jezik te ih uporabnim napomenama upozoriti na neke kulturne razlike i posebnosti. To se nastojanje osobito prepoznaje u uvođenju veće količine gramatičkih podataka u napomeni unutar rječničkoga članka, odnosno u tješnjemu povezivanju rječnika i gramatike. Osobito to do izražaja dolazi u obradi malih riječi. O poučavanju malih riječi objavljeni su brojni radovi, uglavnom o prijedlozima

²²⁵ Ovo se poglavlje djelomično temelji na radu Hudeček i Pasini 2023.

²²⁶ Sustavnost kao temeljno načelo leksikografske obrade u *Mrežniku* očituje se unutar svakoga modula, ali i u odnosu među modulima: osnovni modul obuhvaća sve natuknice koje se nalaze u modulu za učenike i/ili u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik; osnovni modul obuhvaća sva značenja natuknica koja se nalaze u modulu za učenike i/ili u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik; osnovni modul obuhvaća sve frazeme, sveze i poveznice koji se nalaze u modulu za učenike i/ili za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik.

(Udier i Gulešić Machata 2012., Matovac 2014., Ban Matovac i Matovac 2020.)²²⁷ te je poučavanje malih riječi osoba kojima je hrvatski ini jezik bilo tema *Savjetovanja za lektore hrvatskoga kao inoga jezika* održanoga 1. i 2. srpnja 2021. Objavljen je i zbornik radova s toga savjetovanja (vidi Mikulić Čilaš, Gulešić Machata, Matovac (ur.) 2023.).

Male riječi predmet su trajnoga zanimanja jezikoslovaca. Među njima ne postoji suglasnost o tome koje riječi pripadaju tzv. malim riječima. Ne ulazeći u taj problem, u ovome poglavlju malim riječima smatramo čestice, veznike²²⁸ i prijedloge (nepromjenjive suznačne riječi), usklike, zamjenice (promjenjive deiktičke riječi) te odnosne (uključujući i zamjeničke) priloge (nepromjenjive deiktičke riječi), odnosno funkcionalne, suznačne i deiktičke riječi različitih vrsta²²⁹.

U daljnjemu tekstu pokazat ćemo na primjeru prijedloga, veznika, osobnih i posvojnih zamjenica kako je provedeno načelo sustavnosti te koji su gramatički podatci uključeni u taj modul u obradi pojedine skupine malih riječi. Sustavnost se očituje ponajprije u tome da se 1. za sve zatvorene skupine uspostavlja tipska definicija, 2. da se za sve zatvorene skupine uspostavlja tipska napomena. Razlika u odnosu na dva druga modula u tome je što je ta napomena (i) gramatička, odnosno u njoj se navode gramatički podatci koji se u *Mrežniku* ne donose za ostale dvije skupine korisnika.²³⁰

2.1. Prijedlozi

Za prijedloge se u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik u napomeni donosi podatak o tome u kojemu padežu uvode dopunu. Zbog jednostavnosti formula glasi *uvodi imenicu u x* (x = naziv padeža) iako, naravno, prijedlozi uvode i ostale imenske riječi. Uz neke prijedloge nalazi se i normativna napomena, također tipska, u kojoj se upozorava na različitu uporabu kojega prijedloga u standardnome jeziku i u razgovoru. Gdje je to potrebno, npr. uz prijedlog *s*, donosi se i tipska napomena o navezivanju. U 1. primjeru donosi se obrada prijedloga *bez* u modulu za osobe

²²⁷ Prijedlozi su iz perspektive poučavanja hrvatskoga kao inoga jezika zanimljivi i zbog složenoga usvajanja prefigiranih glagola, o čemu su napisani brojni radovi (Matovac 2018., Matovac i Udier 2016., 2018., 2019., Udier i Matovac 2017., vidi i poglavlje *Prefigirani glagoli*).

²²⁸ Naziv *veznik* višeznačan je naziv koji označuje i vrstu riječi i sintaktičku kategoriju, vidi poglavlje *Veznici*. Kao i u tome poglavlju nazivom *veznik* označuje se sintaktička jedinica, a kad je riječ o vrsti riječi, to se posebno napominje.

²²⁹ Usporedi Pranjković (2002., 2013., 2013a) te Bago i Karlić (2020.). U svojoj knjizi *Gramatička značenja* u cjelini *Gramatika malih riječi* Pranjković piše o navedenim skupinama riječi upućujući na krhkost svih postojećih podjela riječi u vrste te pokazujući da skupini malih riječi pripadaju nepromjenjive odnosno suznačne (sinsemantične) riječi (Pranjković 2013: 6), a posebno se u knjizi osvrće na čestice, suznačne glagole, neke odnosne priloge i veznike.

²³⁰ U drugim dvama modulima, namijenjenim izvornim govornicima različite dobi, donose se dvije vrste napomena: uporabna i normativna. U modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik samo je jedna vrsta napomene, u kojoj se donose svi normativni i pragmatički podatci o riječi ili njezinu pojedinu značenju, kulturni podatci, ali također i gramatički podatci za koje se smatra da će korisniku toga modula olakšati učenje i uporabu hrvatskoga jezika.

koje uče hrvatski kao ini jezik i osnovnome modulu.²³¹ Uz to što prijedlog *bez* u osnovnome modulu ima više značenja, on ima i dvije normativne napomene koje su ocijenjene presloženima za modul za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik, pa podatci iz njih u njemu nisu spomenuti.

1. primjer: Obrada prijedloga *bez* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik i u osnovnome modulu

bez prij.

Bez označuje potpuni manjak čega.

Danas je teško zamisliti život bez interneta.

Piješ li kavu sa šećerom ili bez šećera?

Slabo vidim bez naočala.

ANTONIM: s

• Prijedlog *bez* uvodi imenicu u genitivu, npr. *biti bez problema, ostati bez prijatelja, kolač bez šećera.*

bez prij.

1. (G) Bez označuje da se što obavlja u odsutnosti drugih ili da što postoji, odvija se uz nepostojanje čega.

Iz današnje perspektive nezamislivo je življenje bez električne energije.

Dijete koje je trajno ili privremeno bez obitelji ima pravo na zamjensku pomoć.

ANTONIM: s(a) 4.

2. (G) Bez označuje da tko ili što nema kakvu osobinu, obilježje ili svojstvo.

Život bez zahvalnosti gorak je život, bez prave radosti i s puno ogorčenja.

Vrata su bez brave i ručki.

3. (G) Bez označuje da je što uvjetovano čime.

Bez mašte popraćene ljubavlju nema ostvarenja snova.

Ljubav je kao zrak i hrana bez kojih ne možemo živjeti.

• Prijedlozi određuju padežni oblik riječi koja se uz njih nalazi. Ako se u istoj rečenici upotrebljavaju dva veznikom povezana prijedloga koja imaju dopunu u različitim padežima, nije dobro izostaviti koju od tih dopuna. Umjesto *kredit s ili bez jamaca, lišće na i oko drveta* treba *kredit s jamcima ili bez jamaca/njih, lišće na drvetu i oko drveta/njega.*

• Prijedlog *bez* ne umeće se u neodređenu zamjenicu kao ostali prijedlozi, te je npr. dobro reći i napisati *bez ičega*, a pogrešno *i bez čega.*

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:

http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=bez&search_type=basic

Za prijedloge uspostavljeno je nekoliko tipskih napomena, koje se donose u 1. tablici.

²³¹ Više o obradi prijedloga u *Mrežnikovu* osnovnome modulu vidi u poglavlju *Prijedlozi*.

1. tablica: Tipske napomene uz prijedloge

odnosi se na	napomena
padež imenske riječi u prijedložnome izrazu	Prijedlog <i>kroz</i> uvodi imenicu u akuzativu, npr. <i>gledati kroz prozor, proći kroz tunel, trčati kroz šumu</i> .
normativnu napomenu	U razgovoru se prijedlog <i>kroz</i> upotrebljava za označavanje vremena, npr. <i>Kroz pet dana idemo na izlet</i> . U standardnom jeziku za označavanje vremena umjesto prijedloga <i>kroz</i> treba upotrijebiti prijedlog <i>za</i> , npr. <i>Za pet dana idemo na izlet</i> .
navezak	Ako imenica iza prijedloga <i>s</i> počinje konsonantima <i>s</i> , <i>z</i> , <i>š</i> , <i>ž</i> ili konsonantskim skupinama koje se teško izgovaraju, umjesto <i>s</i> upotrebljava se <i>sa</i> , npr. <i>Upoznala sam se sa Sonjom</i> ., <i>Šeće sa psom</i> .

Primjerice, uz prijedloge *iza* i *pred* donose se napomene o padežu koji uvode i normativna napomena, vidi 2. i 3. primjer.

2. primjer: Napomene uz prijedlog *iza*

- Prijedlog *iza* uvodi imenicu u genitivu, npr. *iza hotela, iza gradskih zidina*.
- U razgovoru se prijedlog *iza* upotrebljava za označavanje vremena, npr. *Iza zime dolazi proljeće*. U standardnom jeziku za označavanje vremena umjesto prijedloga *iza* treba upotrijebiti prijedloge *nakon* ili *poslije*, npr. *Nakon zime dolazi proljeće*., *Poslije zime dolazi proljeće*.

3. primjer: Napomene uz prijedlog *pred*

- Kad označuje mjesto, prijedlog *pred* uvodi imenicu u instrumentalu, npr. *Vidimo se pred školom*. Kad označuje cilj kretanja, prijedlog *pred* dolazi ispred imenice u akuzativu, npr. *Dodi pred školu*.
- U razgovoru se prijedlog *pred* upotrebljava za označavanje vremena, npr. *Pred godišnje odmore ljudi su umorni i nestrpljivi*. U standardnom jeziku za označavanje vremena umjesto prijedloga *pred* treba upotrijebiti prijedlog *prije*, npr. *Prije godišnjih odmora ljudi su umorni i nestrpljivi*.

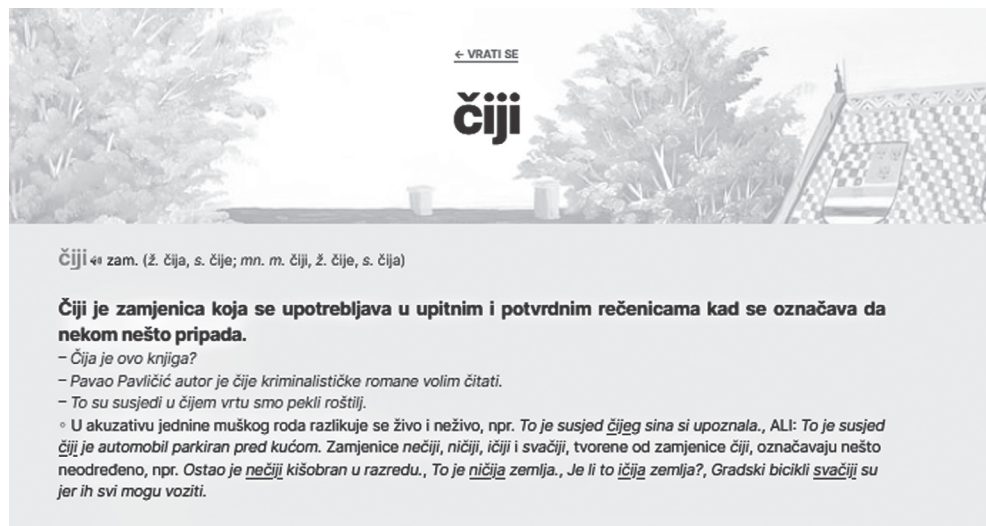
Iako se u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik načelno ne označuju semantički odnosi među malim riječima, uz neke se prijedloge donose i njihovi sinonimi i antonimi, npr. uz prijedlog *iza* donose se antonimi *ispred* i *pred*, uz prijedlog *pred* donosi se sinonim *ispred* i antonim *iza*, uz prijedlog *bez* antonim *s* i obrnuto itd.

U obradi prefigiranih glagola i vidskih parnjaka primijenjene su mnoge spoznaje iz relevantnih znanstvenih radova o poučavanju osoba koje uče hrvatski kao ini jezik prefigiranim glagolima (Cvikić i Jelaska 2007., Čilaš Mikulić 2012., Čilaš Mikulić 2014., Matovac 2014., 2018., Matovac i Udier 2016., 2018., 2019.), između ostaloga u obzir je uzet i kognitivnolingvistički model poučavanja u kojemu se u poučavanju prefigiranih glagola započinje od konstrukcija u kojima se glagol upotrebljava u

temeljnome značenju prefiksa (Matovac i Udier 2016., 2018.), odnosno u onome značenju u kojemu često uvodi prijedložnu dopunu u kojoj prijedlog odgovara prefiksu, npr. *iznositi iz*, *unositi u*, vidi poglavlje *Prefigirani glagoli*. Taj se pristup zrcalno prepoznaje u obradi prijedloga, u kojoj se donose i primjeri u kojima se prijedlog nalazi u rečenici s prefigiranim glagolom s prefiksom prijedložnoga postanja, npr. u obradi prijedloga *iz* u njegovu prvome značenju opisanomu definicijom *Iz označava da netko ili nešto odakle izlazi ili dolazi ili se odakle uzima*. na prvome se mjestu donosi primjer *Nakon kupanja izišli smo iz mora i legli na plažu*. U obzir se uzimaju i druga istraživanja povezana s prijedlozima i poučavanjem hrvatskoga kao inoga jezika te se npr. u skladu sa zaključcima danima u Ban Matovac i Matovac 2020. u obradi prijedloga *na* i *u* donosi i primjer *Prošle godine putovali smo na Kubu, na Filipine i na Pelješac, a ove godine putovat ćemo u Kinu, u Irsku i u Istru.*, a u obradi prijedloga *iz* i *s* i primjer *Marko je iz Zagreba, a Ana s Korčule.*, *U Zagrebu tramvajem broj 11 možeš doći s Črnomerca do Dubrave i iz Dubrave do Črnomerca.*

2.2. Veznici

U modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik u dosadašnjoj su fazi projekta obrađeni veznici nezavisnosloženih rečenica (*i*, *pa*, *te*, *ni*, *niti*, *a*, *ali*, *nego*, *već*, *ili*), neki veznici zavisnosloženih rečenica koji su veznici i po vrsti riječi (*ako*, *dok*, *da*, *jer*, *što*) te je uz neke riječi koje nisu po vrsti riječi veznici (*čiji*, *kad*, *kako*, *kamo*, *kako*, *koji*, *koliko*) naznačena (zbog jednostavnosti samo primjerima) i njihova veznička funkcija. Na 1. slici pokazuje se kako se uz zamjenicu *čiji* primjerima naznačuje i veznička funkcija te zamjenice (*Pavao Pavličić autor je čije kriminalističke romane volim čitati.*, *To su susjedi u čijem vrtu smo pekli roštilj.*).



← VRATI SE

čiji

Čiji 4 zam. (ž. čija, s. čije; mn. m. čiji, ž. čije, s. čija)

Čiji je zamjenica koja se upotrebljava u upitnim i potvrdnim rečenicama kad se označava da nekom nešto pripada.

- Čija je ovo knjiga?
- Pavao Pavličić autor je čije kriminalističke romane volim čitati.
- To su susjedi u čijem vrtu smo pekli roštilj.
- U akuzativu jednine muškog roda razlikuje se živo i neživo, npr. *To je susjed čijeg sina si upoznala.*, ALL: *To je susjed čiji je automobil parkiran pred kućom.* Zamjenice *nečiji*, *ničiji*, *ičiji* i *svačiji*, tvorene od zamjenice *čiji*, označavaju nešto neodređeno, npr. *Ostao je nečiji kišobran u razredu.*, *To je ničija zemlja.*, *Je li to ičija zemlja?*, *Gradski bicikli svačiji su jer ih svi mogu voziti.*

1. slika: Obrada zamjenice *čiji* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik (demoinačica *Mrežnika*)

Popis veznika neprekidno se dopunjuje i riječima koje su po vrsti riječi veznici i onima koje imaju vezničku funkciju, ali nisu veznici po vrsti riječi. U međuvremenu korisnici modula za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik iscrpnije podatke o veznicima mogu dobiti u osnovnome modulu. U okviru projekta *Mrežnik* izrađuje se i baza veznika, vidi poglavlje *Baza veznika*, u koju će, kad bude objavljenja na mreži, pristup biti moguć putem poveznica u rječničkim člancima veznika u osnovnome modulu. U 4. primjeru pokazuje se obrada veznika *dok* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik (usporedi s obradama veznika *dok* u osnovnome modulu i u bazi veznika u poglavlju *Baza veznika*). Uspoređujući obrade veznika *dok* u osnovnome modulu²³² i u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik, vidi se da se napomena koja se donosi u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik ne donosi u osnovnome modulu iako je tamo obrada opširnija (*dok* se opisuje kao veznik četiriju vrsta rečenica, uz dva se značenja donose normativne napomene, navode se sinonimni veznici). Riječ je o napomeni koja može biti korisna osobama koje uče hrvatski kao ini jezik, za razliku od izvornih govornika koje ne treba posebno upozoravati na činjenicu da npr. *ne* u rečenici *Sve dok ne dobijem diplomu, neću tražiti posao u struci.* ne negira glagol *dobiti*.

4. primjer: Obrada veznika *dok* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik
dok vez.

Dok je veznik koji označava istodobnost, simultanost.

Dok ona pere posuđe, on se brine o djeci.

Sve je dobro dok smo zajedno.

Dok živiš pod mojim krovom, poštovat ćeš moja kućna pravila.

• Veznik *dok* može se upotrijebiti i u rečenicama u kojima se nalazi čestica *ne*. U tom slučaju nije riječ o simultanosti, a čestica *ne* ne označava negaciju, npr. u rečenici *Sve dok ne dobijem diplomu, neću tražiti posao u struci.* U toj rečenici *dok* ne označava da radnja mora završiti da bi započela nova radnja.

2.3. Osobne zamjenice

U rječničkome članku osobne zamjenice iza natuknice u kojoj je označeno mjesto naglaska donosi se oznaka *os. zam.*, u gramatičkome se bloku ispisuju svi njezini oblici, slijedi definicija²³³, primjeri i napomena, vidi obradu zamjenice *mi* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik i u osnovnome modulu u 5. primjeru. Usporedba obrade zamjenice *mi* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik i osnovnome modulu pokazuje da se zamjenica *mi* u prvome definira veoma jednostavno, svojim osnovnim značenjem, dok se u osnovnome modulu donose četiri njezina značenja, od kojih tri uključuju i uporabne napomene (o izrazima *kod nas* i *među nama*, o autorskome *mi*, o uporabi dativa zamjenice *mi* u izricanju posvojnoga odnosa). Gramatički se podatci donose u gramatičkome bloku i u gramatičkoj ogradi uz četvrto značenje.

²³² Više o obradi veznika u *Mrežnikovu* osnovnome modulu vidi u poglavlju *Veznici* te u Hudeček 2021.

²³³ Model je definicije osobnih zamjenica: *X označava...* te se te definicije razlikuju od npr. definicija imenica, *X je...* O definiranju deiktika vidi Karlić i Bago 2020.

U modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik u napomeni se nalazi gramatički podatak o dugim/kratkim oblicima te podatak o tome da se dativom može izraziti prisnost sa sugovornikom/sugovornicima, a izostavljaju se podatci koji se ocjenjuju specifičnima ili potrebnima na visokim razinama učenja/pučavanja hrvatskoga kao inoga jezika.

5. primjer: Obrada zamjenice *mi* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik i u osnovnome modulu

mi os. zam. (G nas, D nam, nama, A nas, L o nama, I s nama)

Mi označava osobe koje govore ili pišu.

Mi smo brat i sestra.

Računajte na nas!

Možete surađivati s nama na projektu.

- Zamjenica *mi* u svim padežima osim dativa ima samo jedan oblik. U dativu ima i dugi i kratki oblik, npr. *To nam nije trebalo.*, *Baci loptu nama!*
- Dativ *nam* može označavati prisnost, intimnost s osobom s kojom razgovaramo, npr. u pitanju: *Kako si nam?*

mī os. zam. (GA nās/nas, D nāma/nam, LI nāma)

1. Mi označuje govoritelja i osobu kojoj se govoritelj obraća, ja i ti.

Hoćemo li mi uzeti dvokrevetnu sobu ili da svatko uzme svoju?

Koordinacija: mi i oni; ili mi ili on, ili mi ili oni

2. Mi označuje govoritelja i druge osobe, ali ne i sugovornika: ja i članovi skupine kojoj pripadam.

Mi govorimo jedno, a ti čuješ drugo.

Što mi, kao udruga, možemo učiniti za šumu?

Svoje staro zlato možete kod nas pretvoriti u gotovinu ili, ako želite, u novi nakit.

Brojne epidemiološke studije kod nas i u svijetu potvrđuju porast devijacija u ponašanju mladih.

Koordinacija: mi i vi

◦ Izraz *kod nas* znači 'u našoj tvrtki, u našoj kući, u našoj školi, u našoj državi itd.' Izraz *među nama* znači 'u našoj sredini', katkad znači i 'među živima', npr. *Sve nas je zatekla tužna vijest da Elvise više nema među nama.*

◦ U nekim kontekstima dativ zamjenice *mi* odnosi se na sve ljude, npr. *Isus Krist, rođen u Betlehemu, došao nam je pružiti ruku, spremno nam pomoći da iznova krenemo putem pravednosti, istinskoga dobra i potpunoga poštivanja Božjih zapovijedi.*

3. Mi označuje govoritelja koji o sebi govori ili piše skromno, ne želeći se istaknuti u prvi plan.

U ovome nas je radu osobito zanimalo...

Ostaje nam obraditi još množinske oblike.

◦ Takvo *mi* zove se *autorsko mi* i značajka je znanstvenoga stila. Nekad se smatralo da autor o sebi mora pisati u množini, npr. *dokazali smo, ispitali smo, pregledali smo.* Danas se preporučuje pasivni ili bezlični oblik *dokazano je, ispitano je, pregledano je.*

4. (u dativu) Nam označuje da što pripada govoritelju i još komu (sugovorniku ili kojoj drugoj osobi).

Majka nam je umrla prije nego što je otac sastavio oporuku.

I majka nam se razboljela, dobila je dijabetes.

◦ Dativ osobne zamjenice kojim se izriče pripadanje najčešće se upotrebljava kad je riječ o rodbinskim ili drugim bliskim odnosima.

SINONIM: naš 1.

U obradi osobnih zamjenica tipska se definicija i napomena prilagođuje značenjskim, gramatičkim i uporabnim specifičnostima svake zamjenice, vidi 2., 3. i 4. tablicu. Isti se model sustavnih definicija s odstupanjima gdje je to potrebno provodi i za ostale osobne zamjenice. U napomeni donosi se podatak o uporabi njihova dugoga i kratkoga oblika, o uporabnim specifičnostima, odnosno o tome da se dativom zamjenice *ja* i *mi* može izricati prisnost sa sugovornikom/sugovornicima, da se zamjenica *vi* upotrebljava u komunikaciji s jednom osobom te tada piše velikim početnim slovom, upozorava se na to da je tada glagolski predikat u 2. licu množine, a pridjev u predikatu u množini muškoga roda bez obzira na to je li riječ o obraćanju muškoj ili ženskoj osobi. Posebna se tipska napomena uspostavlja za zamjenice za 3. lice. Ta se tipska napomena kod zamjenica *ona* dopunjuje napomenom o dvama kraćim oblicima u akuzativu.

2. tablica: Tipske definicije i napomene uz zamjenice *ja* i *ti*

definicija	napomena
Ja označava osobu koja govori ili piše.	• Dugi oblici zamjenica G <i>mene</i> i D <i>meni</i> upotrebljavaju se na početku rečenice, npr. <i>Mene zanima umjetnost.</i> ili iza prijedloga, npr. <i>Gledali su prema meni.</i> U lokativu i instrumentalu postoje samo dugi oblici (<i>o meni, sa mnom</i>). • Dativ <i>mi</i> može označavati prisnost, intimnost s osobom s kojom razgovaramo, npr. u pitanju: <i>Kako si mi?</i>
Ti označava osobu kojoj se govori ili piše	• Dugi oblici zamjenica G <i>tebe</i> i D <i>tebi</i> upotrebljavaju se na početku rečenice, npr. <i>Tebe zanima umjetnost.</i> ili iza prijedloga, npr. <i>Gledali su prema tebi.</i> U lokativu i instrumentalu postoje samo dugi oblici (<i>o tebi, s tobom</i>). • Osobu kojoj se govori ili piše, a s kojom nismo bliski, oslovljavamo s <i>Vi</i>.

3. tablica: Tipske definicije i napomene uz zamjenice *mi* i *vi*

definicija	napomena
Mi označava osobe koje govore ili pišu.	• Zamjenica <i>mi</i> u svim padežima osim dativa ima samo jedan oblik. U dativu ima i dugi i kratki oblik, npr. <i>To nam nije trebalo, Baci loptu nama!</i> • Dativ <i>nam</i> može označavati prisnost, intimnost s osobom s kojom razgovaramo, npr. u pitanju: <i>Kako si nam?</i>
Vi označava osobe kojima se govori ili piše.	• Zamjenica <i>vi</i> u svim padežima osim dativa ima samo jedan oblik. U dativu ima i dugi i kratki oblik, npr. <i>To vam nije trebalo., Bacit ću loptu vama!</i> • Osobna zamjenica <i>vi</i> piše se velikim početnim slovom kad se obraćamo jednoj osobi s poštovanjem. U obraćanju s poštovanjem glagol je u drugom licu množine, a pridjev u predikatu je muškog roda, npr. <i>Jeste li došli?</i> To se odnosi i na mušku i na žensku osobu. Pogrešno je u obraćanju ženskoj ili muškoj osobi s poštovanjem upotrebljavati pridjev ženskog ili muškog roda jednine u predikatu, npr. <i>*Jeste li došla?, *Jeste li došao?</i>

4. tablica: Tipske definicije i napomene uz zamjenice za 3. lice na primjeru zamjenica *on* i *ona*

definicija	napomena
On označava mušku osobu, biće ili stvar označene imenicom muškog roda o kojoj se govori ili piše.	• Dugi oblici zamjenice <i>on</i> upotrebljavaju se u genitivu, dativu i akuzativu na početku rečenice ili iza prijedloga, npr. <i>Njega nema već nekoliko dana na poslu., Bez njega nećemo moći završiti projekt.</i> U ostalim se situacijama upotrebljavaju kratki oblici, npr. <i>Bojim ga se., Daj mu knjigu!, Vidim ga!</i> U lokativu i instrumentalu upotrebljavaju se samo dugi oblici zamjenica jer se nalaze iza prijedloga, npr. <i>Ništa ne znamo o njemu., Ona je odlučila prekinuti s njim.</i>
Ona označava žensku osobu, biće ili stvar označene imenicom ženskog roda o kojoj se govori ili piše.	• Dugi oblici zamjenice <i>ona</i> upotrebljavaju se u genitivu, dativu i akuzativu na početku rečenice ili iza prijedloga, npr. <i>Nje nema već nekoliko dana na poslu., Bez nje nećemo moći završiti projekt.</i> U ostalim se situacijama upotrebljavaju kratki oblici, npr. <i>Bojim je se., Daj joj knjigu!, Vidim je!</i> U lokativu i instrumentalu upotrebljavaju se samo dugi oblici zamjenica jer se nalaze iza prijedloga, npr. <i>Ništa ne znamo o njoj., On je odlučio prekinuti s njom.</i> • Zamjenica <i>ona</i> ima dva akuzativa, <i>je</i> i <i>ju</i>. Oba je oblika pravilno upotrebljavati.

2.3. Posvojne zamjenice

Struktura rječničkoga članka posvojnih zamjenica odgovara strukturi rječničkoga članka osobnih zamjenica, ali u donošenju oblika u gramatičkome bloku slijedi načelo

primijenjeno kod pridjeva, odnosno u njemu se donose samo nominativi jednine i množine svih triju rodova. Od početne ideje da se za pridjevnice riječi raspisuju svi oblici odustalo se zbog toga što ih je mnogo te je gramatički blok bio nepregledan, a time i korisniku nedovoljno koristan. U daljnjoj se fazi rada na *Mrežniku* predviđa da se svim pridjevnim riječima te glagolima u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik dodaju oblici u preglednim tablicama kojima se može pristupiti putem poveznice. U 6. primjeru donosi se rječnički članak zamjenice *naš* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik te rječnički članak te zamjenice u osnovnome modulu. Očita je razlika u broju značenja te u opširnosti napomene o odnosu zamjenica *naš* i *svoj*; u osnovnome modulu daju se i specifične uporabne napomene o tome da postoje (afektivni) konteksti u kojima se upotrebljava zamjenica *naš* iako bi u skladu s pravilima trebalo upotrijebiti zamjenicu *svoj* te da se od pravila o uporabi zamjenice *svoj* odstupa i kad rečenični subjekt, iako u jednini, uključuje kakvu skupinu. Za razliku od drugih dvaju modula u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik kod svih se pridjevnih riječi, pa tako i kod posvojnih zamjenica, upozorava na kategoriju živosti. Namjerno se odstupa i od leksikografske točke definicije, npr. *Naš je koji...* te ona, kako bi bila jednostavnija i razumljivija, glasi npr. *Naš je onaj koji...*

6. primjer: Obrada zamjenice *naš* u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik i u osnovnome modulu

naš posv. zam. (ž. naša, s. naše; mn. m. naši, ž. naše, s. naša)

Naš je onaj koji pripada onom koji govori i nekom drugom.

Naša obitelj je velika.

Dobro došli u našu kuću!

U naše doba nije bilo mobitela i interneta.

• Treba razlikovati zamjenice *naš* i *svoj*, npr. *To su naši satovi., Mi imamo svoje satove.*

Zamjenica *svoj* odnosi se na ono što pripada subjektu i nema nominativ.

• U akuzativu jednine muškog roda zamjenice *naš* razlikuje se živo i neživo, npr. *Upoznao si našeg sina., ALI: Vidio si naš stan.*

naš posv. zam. (G našeg(a), DL našem(u), A naš/nášeg(a), I našim; ž. naša, s. naše)

1. Naš je koji pripada govoritelju i još komu (sugovorniku ili kojoj drugoj osobi).

Gotovo da nema škole u našoj i susjednim županijama u kojima nisu zaposleni naši bivši studenti.

Glatki mišići (na primjer oni koji sudjeluju u probavi hrane) rade neovisno o našoj volji.

Muška ekipa, u tome ćemo se svi složiti, sezonu je završila ispod naših očekivanja.

Što je naše? domovina, kraj, obala, očekivanje, planet, ponuda, srca, sredina, stranice, škola, tim, zemlja, zdravlje, župa, županija

Koordinacija: naš i susjedni (država, zemlja) naš i svjetski (povijest), naš i vaš

SINONIM: mi 4.

2. (u imeničkoj funkciji) Naši su za govoritelja oni s kojima je blizak, s kojima zajedno pripada kakvoj skupini.

Ovim odnosom prema nama svima dokazali su da postoje naši i vaši, tj. oni i mi.

Francuzi kao domaćini bili su za nijansu bolji (0 : 1), a u posljednjem susretu naši su pobijedili Norvežane 2 : 1.

Naši su poraženi od Turske, a Crnogorci su izgubili od Litve.

Što naši mogu? biti poraženi, izgubiti, pobijediti, slaviti, trijumfirati

Koordinacija: naši i vaši, ni naši ni vaši

U imenima: Naši i vaši (TV serija)

ANTONIM: vaš 3.

• U hrvatskome standardnom jeziku pripadanje subjektu bilo kojega lica i broja označuje se povratno-posvojnom zamjenicom *svoj*. Pravilne su rečenice *Imam svoju obitelj.*, *Imaš svoju obitelj.* i *Imamo svoju obitelj.*, a nepravilne su rečenice *Imam moju obitelj.*, *Imaš tvoju obitelj.* i *Imamo našu obitelj.* Do zabune često dolazi i u prijevodu s engleskoga jer u tome jeziku ne postoji povratno-posvojna zamjenica. Kad je riječ o pripadanju posjedovatelju označenu 3. licem jednine ili množine, značenje rečenice u kojoj je upotrijebljena posvojna zamjenica *njegov*, *njezin*, *njihov* razlikuje se od značenja rečenice u kojoj je upotrijebljena povratno-posvojna zamjenica *svoj*. Tako rečenica *Ana ima njezinu bilježnicu.* znači da Ana ima bilježnicu koja ne pripada njoj, nego pripada kojoj drugoj ženskoj osobi, a rečenica *Ana ima svoju bilježnicu.* znači da bilježnica pripada Ani. Kad je riječ o izricanju pripadanja 1. ili 2. licu, uporaba zamjenica *moj*, *tvoj*, *naš* ili *vaš* dopuštena je i u standardnome jeziku u osobito afektivnim kontekstima, npr. u posvetama (*Mojoj dragoj majci.*, *Našoj baki.*), naslovima (*Ne damo naše more!*) i ostalim kontekstima u kojima postoji potreba za izražavanjem visokoga stupnja afektivnosti (*Ako ne biste nosili vašega psa, nemojte nositi krzno!*). Posvojne se zamjenice upotrebljavaju i kad se zamjenica *svoj* ne odnosi samo na ono što označuje rečenični subjekt, nego uključuje veću skupinu, npr. u izjavi vodstva koje tvrtke: *Učinit ćemo sve (vodstvo će učiniti sve) da zaštitimo naše interese (interese svih zaposlenika).*

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:

http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=na%C5%A1&search_type=basic

Uz posvojne se zamjenice također uspostavlja tipska definicija i tipske napomene, različite za posvojne zamjenice za 1. i 2. lice i posvojne zamjenice za 3. lice. U 5. i 6. tablici donose se tipske definicije i napomene za zamjenice *moj*, *tvoj* te *njegov*, *njezin*.

5. tablica: Tipske definicije i napomene uz zamjenice *moj* i *tvoj*

definicija	napomena
Moj je onaj koji pripada onomu koji govori.	• Treba razlikovati zamjenice <i>moj</i> i <i>svoj</i>, npr. <i>To je moj sat.</i>, <i>Ti imaš svoj sat.</i> Zamjenica <i>svoj</i> odnosi se na ono što pripada subjektu i nema nominativ. • U akuzativu jednine muškog roda zamjenice <i>moj</i> razlikuje se živo i neživo, npr. <i>Upoznao si mojeg muža.</i> ALI: <i>Vidio si moj stan.</i>
Tvoj je onaj koji pripada sugovorniku.	• Treba razlikovati zamjenice <i>tvoj</i> i <i>svoj</i>, npr. <i>To je tvoj sat.</i>, <i>Ti imaš svoj sat.</i> Zamjenica <i>svoj</i> odnosi se na ono što pripada subjektu i nema nominativ. • U akuzativu jednine muškog roda zamjenice <i>tvoj</i> razlikuje se živo i neživo, npr. <i>Upoznao sam tvog muža.</i>, ALI: <i>Vidio sam tvoj stan.</i>

6. tablica: Tipske definicije i napomene uz zamjenice za 3. lice na primjeru zamjenica *njegov* i *njezin*

definicija	napomena
Njegov je onaj koji pripada muškoj osobi, životinji ili stvari označenoj imenicom muškog roda.	• Posvojna zamjenica <i>njegov</i> deklinira se u razgovoru kao pridjev, npr. <i>To je hrana njegovog psa.</i>, a u standardnom jeziku kao imenica, npr. <i>To je hrana njegova psa.</i> • Treba razlikovati zamjenice <i>njegov</i> i <i>svoj</i>, npr. <i>To je njegov sat.</i>, <i>On ima svoj sat.</i> Zamjenica <i>svoj</i> odnosi se na ono što pripada subjektu i nema nominativ. • U akuzativu jednine muškog roda zamjenice <i>njegov</i> razlikuje se živo i neživo, npr. <i>Vidim njegovog/njegova psa.</i>, ALI: <i>Vidim njegov automobil.</i>
Njezin je onaj koji pripada ženskoj osobi, životinji ili stvari označenoj imenicom ženskog roda.	• Posvojna zamjenica <i>njezin</i> deklinira se u razgovoru kao pridjev, npr. <i>To je hrana njezinog psa.</i>, a u standardnom jeziku kao imenica, npr. <i>To je hrana njezina psa.</i> • Treba razlikovati zamjenice <i>njezin</i> i <i>svoj</i>, npr. <i>To je njezin sat.</i>, <i>Ona ima svoj sat.</i> Zamjenica <i>svoj</i> odnosi se na ono što pripada subjektu i nema nominativ. • U akuzativu jednine muškog roda zamjenice <i>njezin</i> razlikuje se živo i neživo, npr. <i>Vidim njezinog/njezina psa.</i>, ALI: <i>Vidim njezin automobil.</i>

4. Zaključak

U modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik malim je riječima posvećena posebna pozornost. Za njih su, kao i za ostale zatvorene gramatičke i semantičke skupine, izrađene tipske definicije i napomene koje se po potrebi, kako je pokazano u ovome radu, prilagođavaju svakoj riječi. Za razliku od osnovnoga modula, u kojemu se ne donose gramatičke napomene, u napomeni u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik donose se uz pragmatičke i normativne (također i kulturne) podatke i mnogi gramatički podatci. To je osobito naglašeno kod malih riječi koje redovito u napomeni imaju gramatičke podatke. S obzirom na to da su *Mrežnikovi* moduli uzajamno povezani, korisnici modula za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik dodatne podatke o riječi mogu pronaći u osnovnome modulu.

Izvori i literatura

- Ban Matovac, Lidija; Matovac, Darko. 2020. Varijacija u upotrebi prijedloga u i na uz imena država (s naglaskom na poučavanje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika). *HINIZ –Hrvatski inojezični*. Ur. Jelaska, Zrinka; Gligorić, Igor Marko. Hrvatsko filološko društvo – Filozofski fakultet u Zagrebu – Institut za slavistiku Sveučilišta u Klagenfurtu. Zagreb – Klagenfurt. 65–84.
- Cvikić, Lidija; Jelaska, Zrinka. 2007. Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome. *Labor*, 2, 4, 190–216.
- Čilaš Mikulić, Marica. 2012. *Glagolski vid u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica. 2014. Vidska svojstva glagola fizičke percepcije *vidjeti i gledati* u hrvatskome jeziku. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 40/1. 77–91.
- Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. demo inačica. <https://rjecnik.hr/mreznik/>. (pristupljeno 27. prosinca 2021.)
- Hudeček, Lana. 2021. Obrada veznih sredstava u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku*. *Riječki filološki dani XII*. Ur. Durić, Dejan; Morić Mohorovičić, Borana; Palašić, Nikolina. Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet Odsjek za kroatistiku. Rijeka. 137–156.
- Hudeček, Lana; Pasini, Dinka. 2023. Male riječi u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik *Hrvatskoga mrežnog rječnika – Mrežnika*. *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 5. zbornik radova. Ur. Mikulić Čilaš, Marica, Gulešić Machata, Milvia; Matovac, Darko. FF press. Zagreb. 13–33.
- Karlić, Virna; Bago, Petra. 2020. Pragmatika i leksikografija: deiktici kao izazov suvremene leksikografije. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2. 749–763.
- Matovac, Darko. 2014. Kognitivnolingvistički pristup poučavanju prijedloga. *Labor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 17. 5–32.
- Matovac, Darko. 2018. Glagoli kretanja i prefiks *po-* u hrvatskom. *Croatica* 42/62. 205–219.
- Matovac, Darko; Udier, Sanda Lucija. 2016. Modeli poučava glagolskih prefikasa i prefigiranih glagola u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika. *Jezikoslovlje* 17/3. 495–518.
- Matovac, Darko; Udier, Sanda Lucija. 2018. Efficiency of teaching verbal prefixation in Croatian L2 by means of the cognitive linguistic approach. *Language in Research and Teaching: Proceeding from CALS Conference 2016*. Ur. Brala-Vukanović, Marija; Memišević, Anita. Peter Lang. Berlin. 85–98.
- Matovac, Darko; Udier, Sanda Lucija. 2019. Poučavanje glagolske prefiksacije – u potrazi za učinkovitijim modelom. *Croaticum, Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 4. zbornik radova. Ur. Banković-Mandić, Ivančica; Čilaš Mikulić, Marica; Matovac, Darko. FF press. Zagreb. 13–33.

-
- Mikulić Čilaš, Marica; Gulešić Machata, Milvia; Matovac, Darko (ur.). *Croaticum. Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. 5. zbornik radova*. FF press. Zagreb. 2023.
- Pranjković, Ivo. 2002. *Hrvatska skladnja*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Pranjković, Ivo. 2013. *Gramatička značenja*. Matica hrvatska. Zagreb.
- Pranjković, Ivo. 2013. Raspoređivanje suznačnih riječi. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 39/2. 593–602.
- Udier, Sanda Lucija; Gulešić Machata, Milvia. 2012. *Prijedlozi u hrvatskom kao inom jeziku: opis i obrada. Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika, 1. zbornik radova*. Ur. Čilaš Mikulić, Marica; Juričić, Antonio Toni; Udier, Sanda Lucija. FF press. Zagreb. 36–50.